

10. Voice of America. URL: <https://www.voanews.com/a/as-russia-claims-gains-zelensky-says-heroic-defense-of-the-donbas-continues-/6607933.html>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-431-3-27>

**TOPONYM MODIFICATIONS IN THE UKRAINIAN
TRANSLATION OF EDWARD LEAR'S LIMERICKS**

**МОДИФІКАЦІЇ ТОПОНІМУ В УКРАЇНОМОВНОМУ
ПЕРЕКЛАДІ ЛІМЕРИКІВ ЕДВАРДА ЛІРА**

Moskalenko N. O.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Translation
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Москаленко Н. О.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Vysotska T. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Translation
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Висоцька Т. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Cherkashchenko O. M.

*Senior Lecturer at the Department of
Translation
Dnipro University of Technology
Dnipro, Ukraine*

Черкащенко О. М.

*старший викладач кафедри перекладу
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

Творчість Е. Ліра привертає увагу дослідників як феномен впливового тексту (Коваленко Л.А.) [1, с. 50]. Традиційно сприймають лімерики Е.Ліра як поезію для дітей, але у сучасному науковому просторі змінюються визначення щодо адресата Е.Ліра (Москаленко Н.О.) [2, с. 285]. Науковці вивчають лінгвістичні та поетичні риси впливового тексту, у якому поєднуються мовна гра, нонсенс як естетичний прийом (Озолін В.) [3, с. 152]. У парадигмі сучасної лінгвістики лімерики Е. Ліра розглядають як феномен когнітивного дисонансу (Москаленко Н.О.) [2, с. 287]. Феномен нонсенсу в поетичному світі Е. Ліра стає об'єктом дослідження багатьох науковців у парадигмі

сучасної філологічної науки: когнітивної лінгвістики, когнітивної поезики перекладознавства, налаштовуючи дослідників з'ясовувати механізми модифікацій семантико-синтаксичних структур у бік створення нонсенсу як естетичного феномена (Попова І. О.) [4, с. 158].

Досліджуючи україномовний переклад лімериків Е. Ліра, здійснений О. Мокровольським, ми класифікували лімерики за принципом побудови першого рядка, який моделює розвиток всього вірша, обумовлює риму.

У більшості випадків, моделюючим подальшу риму і ступінь прояву ефекту нонсенсу в лімериках Е. Ліра є топонім – назва країни, міста, штату. Перші рядки часто відрізняються лише топонімом, який обумовлює розвиток подій винятково мовною характеристикою, тобто власним закінченням, і відкриває певні можливості саме характером закінчення, який диктує наступну риму. Читачеві наче пропонується гра: які варіанти події розгорнуться, якщо обираємо той чи інший топонім, незважаючи на семантику власного слова, на фонову інформацію, лінгвокультурну асоціацію або навіть логіку. Топонім у Е. Ліра не визначає і не пояснює нічого з того, що розгортається в межах вірша, окрім рими:

*There was an old lady of France,
Who taught Httle ducklings to dance;
When she said, " Tick-a-tack ! " they only said, " Quack
Which grieved that old lady of France* [5, с. 43].

Топонім *France* окреслює певні можливості продовження поетичного тексту, і більше нічого. Слово десемантизується, наче проростає в персонажа як складова його імені.

Не випадково, Едвард Лір не називає жодного персонажу звичайним іменем, диференціація їх відбувається виключно за топонімом. Інформація про стару леді щодо її рідної країни (з Франції), не є уточненням, або поясненням історії, а швидше навпаки, створює імпліцитну загадку: знайти пояснення, до чого тут Франція. А всі наступні рядки відповідь на це запитання ускладнюють. Повторення в останньому рядку *that old lady of France* викликає у читача підозру, що Франція в контексті вірша, по-перше, дає можливість говорити про танці (*France – dance*) без співвідношення із семантичним полем топоніма, тобто неважливо, що читачеві відомо чи невідомо про таку країну; по-друге, трансформує власне значення до оніма – імені персонажа, що створює виразний ефект сприйняття імені персонажа як інформації про місце народження, яке мало б бути значущим для подальшого розвитку сюжету, але, виявляється зовсім незначущим в очікуваній площині. Таке найменування персонажу втягує читача в ситуацію пошуку поля значущості імені, і так створюється ефект здивування, і так формується лімерик як поле гри.

У перекладі лімериків, перший рядок яких має таку структуру: *There was an Old Man (an Old Person, a Young Lady, an old lady) of somewhere*, О.Мокровольський лише двічі опускає топонім. Один з таких випадків:

<i>There was a Young Lady of Turkey, Who wept when the weather was murky</i> [5, с. 72].	<i>Гірко плаче маленька туркенья Як покrapає дощичку жменя</i> [6, с. 14].
--	---

Інформація, що дівчина з Туреччини, зберігається, її «нонсентність» також, оскільки визначення національності створює ефект дивного поєднання з наступними характеристиками персонажа: воно не пояснює їх, а навпаки, змушує шукати відповідь, до чого тут Туреччина. Перекладач знаходить лексичний елемент (*туркенья*), який згортає, імплікує весь перший рядок оригіналу. Так О. Мокровольський зберігає інформаційну, денотативну складову, але виводить текст в інший модуль презентації героя, коли читач зустрічається з іншою синтаксичною структурою, що суттєво відрізняється від анафоричної в оригінальному тексті. Але зрозуміло, чим продиктовано такий вибір перекладача. Саме рима є домінуючим елементом лімерика, яка підкріплює лексику та граматику, щоб розгорнути відповідний до оригіналу і до ілюстрації цього лімерика сюжет:

<i>There was a Young Lady of Turkey, Who wept when the weather was murky When the day turned out fine, she ceased to repine. That capricious Young Lady of Turkey</i> [6, с. 72].	<i>Гірко плаче маленька туркенья, Як покrapає дощичку жменя. Та як сонце засяє, І сміється й співає Вередлива маленька туркенья</i> [2, с. 14].
--	---

The weather was murky перекладач не просто конкретизує у варіанті як *покrapає дощичку жменю*, але й створює виразну метафору, вводить яскравий образ (*дощика жменя*), який розгортає другий рядок як компенсацію імплікації першого. По суті, у перекладі перший рядок з позначенням дії (*плаче*) увібрав майже перший та другий рядки оригінального тексту, тому перекладач вимушений компенсувати цей процес більш виразним і детальним описом обставин дії. Відповідно, у перекладі метафора *дощика жменя* притягує до себе більше уваги, ніж відповідна обставина оригіналу. Окрім того, це образ когерентний до означення персонажу в останньому рядку *вередлива*, оскільки *дощичку жменя* – образ конотативно позитивний, виникає асоціація з приємним невеликим дощиком, на відміну від визначення *murky*,

як чогось темного, похмурого, без розуміння ступеню прояву негативних рис. Тому *вередлива* – це когерент до образу другого рядка, тоді як *sapricious* зовсім таким не є до *the weather was murky*.

Тобто відмова від топоніма у перекладі вірша закономірно призводить до трансформації не тільки модуля нарації, але й до зміни ступеню когерентності, або навпаки інкогерентності тексту. А це означає й трансформацію ступеню нонсентності. У перекладі даного вірша вона значно нижча, оскільки фінальне означення персонажу логічно виводиться з попереднього опису обставин дії героя: що може здивувати читача у тому, що маленьку дівчинку, яка плаче, коли йде дощик, і сміється, коли сонячний день, суворі дорослі називають вередливою? Але треба шукати, чому леді з Туреччини називають *sapricious*, якщо вона плаче, коли погода похмура, коли темно й неприємно, а сміється, коли повертається сонячний день.

Інкогерентність оригінального тексту веде до пошуку відповідей у площині нового нестереотипного, алогічного погляду на причино-наслідковий ланцюг подій. Саме питання, чому героїню визначають так, а не інакше, і як це визначення пов'язане з попереднім описом персонажу стає недоречним, якщо направлене на пошук логічних відповідей. Персонаж означається як *sapricious* зовсім не тому, що плаче або радіє тій чи іншій погоді, або, іншими словами, змінює свій настрій відповідно до зміни погоди, так само як дії героя ніяк не пояснюються місцем проживання чи народження героя.

Література:

1. Коваленко Л. А. Когнітивний аналіз англо-українського перекладу поезії нонсенсу на матеріалі лімериків Е. Ліра. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Філологія*. 2018. № 37, том 4. С. 49–55.
2. Москаленко Н. О., Висоцька Т. М., Бердник Л. В. Поетика повісті Роальда Дала «ВДВ» у контексті нонсенс-поезії. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. № 29. Том 2. С. 285–290.
3. Озолін В. Король «безглуздя» Едвард Лір, або Апологія вільного сміху. *Всесвіт* : журнал іноземної літератури. 1989. № 6. С. 149–154.
4. Попова І. О. Нонсенс як принцип організації поетичних творів Е. Ліра. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2022. № 6. С. 157–160.
5. Lear E. *A Book of Nonsense*. Boston. 1939. 448 p.
6. Лір Е. Небилиці. Київ : Веселка, 1980. 79 с.